

Serdar Nepes ogly

Category: Degişmeler, Goşgular, Kitapcy, Taryhy şahslar

написано kitapcy | 22 января, 2025

Serdar Nepes ogly ÝAGŞYLYKDA ÝATLANÝAN ÝAŞULY

• ýa-da Serdar Nepes ogluny ýatlap...

Aramyzda ep-esli ýaş tapawudynyň ýatandygyna garamazdan, goňşy bolup baran ilkinji günlerimden Mämmedaly Orazalyýew diýen ýaşuly bilen gürrüňimiz alşyp gitdi. Mämmedaly aga bilen günde-günaşa diýen ýaly türkmeniň geçmiş taryhy, däp-dessurlary, edebiýaty, meşhur adamlary barada söhbet edýäris. Bir gezek gürrüňiň çeti Baýram şahyra baryp diredi. Şonda goňşym şahyryň söwer dosty Serdar Nepes ogly bilen ir döwürlerde golaý gatnaşyk saklandygyny, onuň aýatda diri wagty düşürilen suratlarynyň maşgalanyň şahsy arhiwinde bardygyny aýtdy. Şeýdibem, şu makalanyň ýazylmagyna goňşym sebäp boldy. Nepes mergen öz döwrüniň şahandaz, awçy adamy bolupdyr. Onuň Türkmenbaşy şäheriniň golaýynda gazan guýusy "Nepes guýy" diýen at bilen biziň günlerimize çenli saklanyp galyp, telim suwsuzyň teňneligini gandyrypdyr onuň Mämetmyrat, Gylyçmyrat, Hojamyrat, Serdar, Weli, Amanjan, Aşyr diýen ogullar bolupdyr. Serdar ýa-da il arasynda uly hormat bilen atlandyrylyşy ýaly, Serdar kaka molla, bagşy we pälwan hökmünde tanalypdyr. "Magaryf" neşirýaty Baýram şahyryň 120 ýyllyk ýubileýi mynasybetli, 1992-nji ýylda onuň goşgularydyr degişmelerini "Saýlanan eserler" diýen at bilen çapdan çykarypdy. Filologiýa ylymlarynyň kandidaty Allaberdi Oraztaganow tarapyndan çapa taýýarlanan we giňişleýin sözbaşy ýazylan bu kitapdaly "Galdy" diýen goşgy:

Aýdar Baýram, gitse başym,
Razy boluň deňi-duşum,
Gylyçmyrat ~ söhbetdeşim,
Weli, Serdar begler galdy ~

– diýen setirler bilen jemlenýär. "Onuň" diýen goşgusy bolsa,

nähoşluk tapynyp, başy ýassyga ýeten Serdar Nepes ogluna bagyşlanypdyr. Şol goşgudan iki bende salgylanasym gelýär:

Arzymy eşidiň agalar, begler;
Bir bela sataşdy janyňa onuň.
Güýjüni kemeltdi, kuwwatyn aldy,
Basymrak gelsenäň ýanyňa onuň.

Baýram pikrin tamam etse söz bilen,
Ömrüni ötürsin hoş owaz bilen,
Elmydam gezerdi söhbet-saz bilen,
Lal bolup galarmy dutary onuň?

Eýsem, meşhur şahyr bilen Serdar kakany näme birleşdirdikä? Bu sowalyň jogabyny gürrüňi edilýän kitabyň "Sözbaşysyndan" tapmak bolýar: "Baýram şahyr ýaşlykda Balkan töwereginiň atly bagşysy, Käriz, Daşarbat sebitlerinde ýaşan Serdar bagşy bilen tanyş bolýar. Serdar Nepes ogly oňa Magtymgulynyň, Seýdiniň, Misgingylyjyň goşgularyny, türkmen halk dessanlaryny okap beripdir. Şonuň ýaly-da, Baýram şahyryň birnäçe goşgularynu öwrenipdir we öz sazyna goşup, Hally bagşynyň, Mätäjiniň goşgularynu halk arasyna ýaýradyşy ýaly, olary giň halk köpçüligine ýetirip gelipdir".

Türkmeniň geçmiş edebiýatynyň wekilleriniň döredijiliginiň biziň günlerimizde, esasan, bagşy-sazandalaryň üsti bilen gelip ýetendigidinden hemmämiz habarlydyrys. Sebäbi döwürleriň synagyndan geçen, çuň many-mazmunly, terbiýeçilik ähmiýeti uly bolan eserler toý-meýlisleriň bezegi bolupdyr. Klassyky edebiýatymyzyň göwher däneleriniň ýitip gitmezligi üçin Serdar kaka-da mynasyp hyzmatlary bitiripdir. A.Oraztaganow 100 ýaşly Serdar Nepes oglundan Seýdiniň "Goşa pudagym" dessanyny ýazyp alypdyr. Serdar agamyz ony ýaş wagtlary kyssasy bilen gürrüň eder eken. Arman, ol gartaşansoň, ony gysgaldyp aýdypdyr.

• Indi Mämmedaly Orazalyýewiň Serdar kakanyň öz agzyndan eşiden gürrüňlerinden parçalar

Sowet hökümetiniň gurlan uçurlary Türkmenistanyň

günbataryndaky obalarda käbir ýigitler täze syýasat bilen oňuşman, billerine ýarag dakynyp, at üstüne çykýarlar. Günleriň birinde GPU-nyň işgäri Serdar Nepes ogluny ýanyna çagyryp: "Siz bir oturylyşyklarda töre geçirilip, aýdan-diýeni ýerde galmaýan adam. Belki, ýanyňyza ýoldaş alyp, çölde mesgen tutan ýigitleriň üstüne gidip, olary höre-köşe bilen pällerinden gaýyararsyňyz?" diýýär. Serdar kaka: "Hudaýyň bize dil bereni-hä çyndyr, ýöne diňläre gulak tapylsa" diýip, jogap gaýtarýar. Soňra ol ýanyna iki sany adam alyp, çöle tarap rowana bolýar. Aňnat-aňnat gum depelerinden aşyp, ahyry ýüzgözlerini tüý basyp giden ýigitleriň bolýan ýerine ýetýärler. Sowet hökümetinden içi kitüwli adamlar öz ýanlaryna ýöriteläp gelenleri sowuk garşylaýarlar, hersini bir gara öýe gabap goýýarlar. Üç-dört gün geçýär, ýumşa iberilen bigünäleriň ýanlaryna gelýän ýok. Ahyry Serdar kaka ýigitleriň birinden: "Heý, golaý-goltumdan bir tamdyra tapylmazmy?" diýip sorayar. Dutaryň adyny eşiden ýigitleriň ýüzlerinde şatlyk peýda bolýar. Derrew bir ýerden dutar tapyp gelýärler. Bigünä hallaryna kyn güne galan Serdar kaka girýär köne aýdymlaryň bir çetinden. Ýagşy ýadap, töweregine göz aýlasa, daşy doly adam. "Haý, berekella, bagşy!", "Ömrüň uzak bolsun!" diýşip, her kim öz göwnünden çykaran baýragyny orta goýýar.

Şeýdip, aradan birnäçe gün ötýär. Bir ýere gürüm-jürüm bolan topar ýolbaşçylary dolanyp gelýärler. Ýigitler mal soýup, uly oturylyşyk guraýarlar. Soňra özara gizlin maslahat edilýär we gelen üç adamy bolýan ýerlerinden uzaga äkidýärler. Bir oý ýerde atdan düşürüp, el-aýaklaryny daňyp: "Alan galaňyz özüňiziňki!" diýip, taşlap gidýärler. Olar jokrama yssyda guran dodaklaryny ýalaşyp, öz ölümlerine kaýyl bolup ýatyrkalar, Hudaý garaşyk edip, üstlerinden Baýramguly batyr diýen adam gelýär. Şeýdibem, olar göni gelen ajaldan aman galýarlar...

- **"Garşydaşynyň gursagyna belent ýerini oýkasa..."**

Günleriň birinde Serdar kakanyň ýoly bir obanyň üstünden düşýär. Ol aý berip duran märekä gözi kaklyşandam: "O-how, uly

göresiň üstünden geldim-ow!" diýip oýlanýar. Onýanča bir adam oňa tarap ylgap gaýdýar. Saglyk-amanlyk alşylandan soň: "Serdat kaka, orta bir gyz maşgala çykyp, billeşenin ýere çalyp dur. Sen onuň bilen göreşip biljek dälmi?" diýýär. Serdar kaka: "Näme göreşmän. Ýör, hany, baraly" diýip, jogap gaýtarýar. Olar tirkeşip märekäniň ýanyna gelýärler. Duranlar: "Indi berk dur, pälwan gyz. Hakyky garşydaşyň gelendir" diýip gygyryşýarlar. Serdar kaka öz göreşmeli gyzyna syn edýär. Ynha, belendi-belent, pesi-pes bolup duran, eginlek, maýa ýaly gazak gyzy. Serdar kaka özüne içmek getirip bermeklerini soraýar. Ony egnine geýäge-de: "Guşakdan berk tut, pälwan gyz. Soňra armanly bolma" diýýär. Göz açyp-ýumasy salymda hem onuň ýagyrynysyny ýuwaşlyk bilen ýere degirýär. Toý aman-sag sowlup, adamlar saçak başynda jem bolup otyrkalar, ýaşulularyň biri: "Serdar jan, sen ol gyzy ýaman çalt ýykdyň-la?" diýip soraýar. Serdar kaka: "Men ýöne ýere egnime içmek geýmedim. Aýal maşgala pälwan bolmak hökman däl, egnine ýukajyk köýnek geýäge-de garşydaşynyň gursagyna belent ýerini oýkasa, men diýen pälwanyňam ysgyn-mydary gidip, dyzyna çöker duruberer. Men içmekli bolamsoň, gyz maňa kär edip bilmedi. Gelşime orta çykaýan bolsam-a, ol menem heläk ederdi" diýenden, oturan adamlar pakyrda berýärler.

• "Gaplaňdan size zowal ýok..."

Serdar kaka günleriň birinde ýanyna iki sany ýoldaşyny alyp, daga aýlanmaga gidýär. Birden olaryň gözi gapana düşen gaplaňa kaklyşýar. Serdar kaka ýanyndaka: "Hany, tüpeňi bári ber. Janawer horlanyp ýörmesin, azapdan dyndaralyň muny" diýýär. Olar: "Aklyňa aýlan-how, Serdar, ýaraly mahlugyň gany depesine urup durandyr. Üçümüzem bölek-bölek edip taşlar" diýşip, onuň aýdanyna kes-kelläm garşy çykýarlar. Serdar kaka pikirinden dänmeýär, tüpeňi siltäp alaga-da, gaplaňa çenäp atýar. Belli awçy-da bolsa, şol gezek oky boş geçýär. Gözüne gan inip duran gaplaň oňa tarap yöneljek ýaly edýär-de, ýene duruberýär. Serdar kaka töweregine göz aýlasa, gelen ýoldaşlary hol uzakda eňip barýarlar. Ol: "Haý, gorkaklar, aýak çekiň-how! Gaplaňdan

size sowal ýok" diýip gygyransoň, ýoldaşlary aýak çekýärler. Serdar kaka olaryň ýanyna barýar. Ýöne ýoldaşlaryndan göwni galansoň, tä oba barýança, olara ýagşydan-ýamandan habar gatmaýar.

Ol ertesi bolan wakany dosty Guljagaza gürrüň berýär. Guljagaz garadan gaýtmaz adam bolansoň: "Bar, tüpeňi al. Ýaraly gaplaň uzaga gidip bilmez" diýýär. Olar iki bolup daga tarap ugraýarlar. Aýlana-aýlana gaplaňyň üstünden barýarlar. Serdar kakanyň atan oky bu gezek gaplaňa degýär. Öňem janyýangynly gaplaň arlap, olara tarap eňýär. Guljagazam jaýdar atansoň, gaplam ýere ýazylýar. Iki dost äpet haýwany oba alyp geýärler.

• Il-güne ýagşylyk nuruny paýlan ajaýyp ynsan

Serdar Nepes ogly baryp-ha patyşa hökümeti tarapyndan Zakaspide çekilen demir ýolda zähmet ýoluna başlaýar. Ol ýerde 40 ýyldan agarak wagt işleýär.

Ol sowet ýyllarynda gizlinlik bilen molla hökmünde birgiden ýaş çatynjalara nika gyýyp, olary durmuşyň ak ýoluna atarýar. Merhum bolan adamlara jynaza çykýar, sünnet toýlarynda beýemçilik edýär. Özünü ajaýyp ynsan hökmünde il-güne tanadan goja daş-töweregine haýyr-sahawat, ýagşylyk nuruny paýlapdyr. Serdar kaka 1976-njy ýylda bir asyrdan köpräk ýaşap aradan çykýar. Onuň agtyk-çowluklarynyň köpüsi Balkanabat şäheriniň Käriz obasynda ýaşaýarlar. Ýaşulyňyň aradan çykanyna ep-esli ýyl öten hem bolsa, onuň bitiren işleri il-günüň ýadynda.

Amanmyrat KIÇIGULOW.

edebiyatwesungat Taryhy şahslar